

Recenzie

Vladimír Krivý (ed.): Slovenské voľby 2016: retrospektívne analýzy

Bratislava, Sociologický ústav SAV, 2018, s. 264, ISBN: 978-80-89897-08-7

Parlamentné voľby sú sviatkom demokracie. Toto klíšé je možné doplniť o bonmot, že parlamentné voľby sú Vianocami pre spoločenských vedcov. Politológovia, sociológovia, volební geografi a mnohí ďalší akademici si po voľbách konajú svoju stavovskú povinnosť, a keď analyzujú z rôznych aspektov všetko, čo nám v súvislosti s voľbami a (pred)volebnými či povolebnými spoločensko-politickými procesmi môže napadnúť. Len v ostatnej dekáde sa na Slovensku konali troje voľby do zákonodarného zboru. Riadne voľby v roku 2010, predčasné voľby v roku 2012 a opäť štandardné parlamentné voľby po klasickom štvorročnom volebnom cykle v roku 2016. 29. február 2020 je na Slovensku dňom ďalších parlamentných volieb.

Nemožno povedať, že by voľby do Národnej rady Slovenskej republiky neboli odborne zmapované. Boli vydané kvalitné publikácie o parlamentných voľbách už v 90. rokoch minulého storočia. Ak spomenieme len posledné decénium, v roku 2011 vydal Inštitút pre verejné otázky publikáciu *Slovenské voľby '10: Šanca na zmenu*. Editormi tohto zborníka sú Zora Bútorová, Oľga Gyárfášová, Miroslav Kollár a Grigorij Mesežnikov. Vydavateľstvo VEDA vydalo v roku 2012 monografiu Tibora Madleňáka *Regionálna diferenciácia volebného správania na Slovensku (1998 – 2010)*. Sociologický ústav SAV v roku 2012 zverejnil knihu *Slovenské voľby '12. Čo im predchádzalo, postoje a výsledky*. Editorom bol Vladimír Krivý. Vydavateľstvo Univerzity Komenského publikovalo v roku 2014 zborník štúdií pod názvom *Politická participácia na Slovensku v kontexte parlamentných volieb 2012*, ktoré editoval Marek Rybář. Odborných prác o predmetnej problematike je nespočetne viac, je však plusom, ak sú takéto odborné texty konceptualizované a poňaté interdisciplinárne, aby sme sa v jednej ucelenej publikácii dozvedeli o daných parlamentných voľbách čo najviac relevantných správ, a to navyše s pridanou analytickou hodnotou.

Vyzerá to tak, že to bol Inštitút pre verejné otázky a od parlamentných volieb 2012 Sociologický ústav SAV, ktorí sa podujali koncepcie pristupovať z pohľadu spoločenských vied k analýze jednotlivých parlamentných volieb v Slovenskej republike. Jadro autorského kolektívu týchto publikácií tvoria nielen na Slovensku dobre známi sociológovia a politológovia. Ani v doposiaľ poslednom zborníku s názvom *Slovenské voľby 2016: retrospektívne analýzy* to nie je inak. Editorom publikácie je Vladimír Krivý, ktorý je aj jedným z autorov. Ďalšími autormi sú Pavol Baboš, Miloslav Bahna, Zora Bútorová, Oľga Gyárfášová, Daniel Kerekes a Juraj Majo.

Kniha je rozdelená do šiestich kapitol. V úvodnej kapitole sociologička Zora Bútorová rozoberá spoločenskú atmosféru na Slovensku pred voľbami a po voľbách a v krátkosti pripomína najdôležitejšie udalosti a kauzy, ktoré mohli hýbať verejnou mienkou pred voľbami. Napríklad v rámci podkapitoly o predvolebnej atmosfére na základe relevantných sociologických prieskumov ilustruje miernu prevahu nespokojnosti občanov so smerovaním spoločnosti. Autorka sa zameriava aj na hodnotenie povolebného vývoja počas funkčného obdobia prvej a druhej vlády Roberta Fica v retrospektívnom a perspektívnom pohľade. Súčasťou kapitoly je aj determinovanie „top“ priorít občanov mesiac pred voľbami alebo určenie kľúčových problémov a ich vývoj očami prívržencov vybraných politických strán. Autorka sa nevyhýba ani otázke, čo napokon skutočne vo voľbách zavážilo pri rozhodovaní

voličov. Záverečnou obsiahlou časťou kapitoly je pomerne detailný opis povolebnej atmosféry, ktorý ilustruje spoločenskú klímu po týchto parlamentných voľbách 2016.

Druhú kapitolu autorsky vypracovali Vladimír Krivý a Juraj Majo. Je zameraná na agregované dáta volebnej štatistiky. Autorov predovšetkým zaujímajú voličské hlasy a politické inklinácie verejnosti pred rozdelením politickej moci. Podľa tvorcov textu ide o uprednostnenie sociologického pohľadu pred pohľadom politickým. V kapitole sú prezentované a porovnávané volebné dáta z parlamentných volieb v období rokov 1990 až 2016. V kapitole sa venuje pozornosť aj volebnej účasti, a to veľmi podrobne – na úrovni krajov, okresov, alebo sa rozoberá voličská účasť podľa rôzneho podielu občanov maďarskej národnosti. Autori sa tiež zameriavajú na voličskú účasť podľa veľkostných kategórií obcí. Samozrejme, pozornosť je upriamená hlavne na volebnú účasť v krajských mestách na Slovensku. Rozsiahla časť je venovaná výsledkom politických subjektov v relevantných prostrediach (kraje, okresy) a súčasťou štúdie. Na širokom priestore sú prezentované aj výsledky v mestskom a rurálnom prostredí. Dozvedieť sa môžeme o úspechoch alebo neúspechoch parlamentných politických strán v jednotlivých veľkostných kategóriách obcí a analýza prináša aj výsledky obcí s najväčšou podporou pre jednotlivé relevantné politické strany, skúmané sú aj ich medzivolebné prírastky a úbytky. Kapitola informuje aj o presunoch hlasov medzi politickými zoskupeniami a prináša výsledky volieb na etnicky zmiešanom území. To však nie je všetko. Poslednou obsiahlou časťou kapitoly sú dáta o sociálnom zložení kandidátov a zvolených poslancov zákonodarného zboru, a to na základe pohlavia, veku, vzdelania či trvalého bydliska.

V poradí tretia kapitola je dielom Miloslava Bahnu, Daniela Kerekesa a Juraja Maja. Jej leitmotívom je determinovať, ako volia v parlamentných voľbách dve najväčšie mestá na Slovensku – Bratislava a Košice. Autori sa podujali vypracovať základnú priestorovú deskripciu volebnej podpory v Bratislave a Košiciach pomocou kartogramov pre parlamentné voľby 2016. Súčasťou práce je hľadanie vzorcov volebného správania na mapách miest alebo kontinuita a diskontinuita volebných údajov na úrovni okrskov, keď autori porovnávajú výsledky z parlamentných volieb 2012 s volebnými výsledkami z parlamentných volieb 2016. Záver kapitoly odhaľuje miesta v daných mestách, kde sa k voľbám občania príliš chodiť neunúvajú. Autori identifikujú aj tie skupiny, ktoré voliť vôbec neprišli.

Olga Gyárfášová je autorkou štvrtej kapitoly. Rozoberá v nej faktory účasti a faktory volebných rozhodnutí v parlamentných voľbách 2016, teoreticky vymedzuje volebnú účasť a faktory volebnej účasti, pričom si kladie otázky typu, prečo ľudia volia, alebo skúma inštitucionálny rámec volieb či rôzne sociálno-demografické a postojovo-motivačné činitele volebnej účasti. Ďalej sa už autorka zameriava na vývoj volebnej účasti na Slovensku. Autorka analyzuje sociálno-demografickú štruktúru elektorátov na Slovensku, nevyhýba sa problematike volebnej volatility alebo načasovaniu volebného rozhodnutia, ktoré podrobne opisuje v podkapitole faktory volebných rozhodnutí.

Politológ *Pavol Baboš* je autorom piatej kapitoly. Nazval ju *Spoločenská zúčtovateľnosť za vlád Roberta Fica*. *Baboš* vychádza z prístupov spoločenskej zúčtovateľnosti, konkrétne so zúčtovateľnosťou horizontálnou a vertikálnou. Autor sa pokúša vyvodiť politickú zodpovednosť ako špecifický druh zúčtovateľnosti v období prvých dvoch vlád Roberta Fica (2006 – 2010 a 2012 – 2016). V texte pisateľ objasňuje výber prípadov a výskumnú metódu, aby predstavil empirickú analýzu jeho prvej a druhej vlády, a to vrátane takzvaných pravdivostných tabuliek a Vennových diagramov pre vybrané prípady tejto vlády. Súčasťou kapitoly je príloha so stručným opisom jednotlivých káuz prvej a druhej vlády Roberta Fica.

Autorkou poslednej – šiestej kapitoly je sociologička *Olga Gyárfášová*. V súvislosti s parlamentnými voľbami 2016 sa zameriava na ľavo-pravé kontinuum z viacerých uhlov

pohľadu. Autorka rozoberá ľavicovosť a pravicovosť na Slovensku. Ďalej hľadá odpoveď na otázku, do akej miery sú ľavo-pravé pozície strán známe verejnosti, opisuje, ako sa seba-zaradujú voliči jednotlivých vybraných politických subjektov na ľavo-pravej stupnici. V kapitole nájdeme aj graf o umiestnení elektorátov strán v dvojrozmernom ideologickom priestore alebo graf o tom, ako voliči na ľavo-pravom kontinuu vnímajú seba a politický subjekt, ktorý volili.

Najlepšou motiváciou pre pokračovanie tvorby takýchto odborných publikácií je sám spoločensko-politický život na Slovensku. Zároveň je aj reklamou pre publikácie tohto typu, aby sa komukoľvek aj mimo odbornej verejnosti podarilo aspoň trochu zorientovať v tom, čo sa stalo, v tom, čo je politicky na Slovensku teraz aktuálne a v tom, ako to možno bude. Zora Bútorová v závere svojho textu písala o tom, že masové protesty počas roka 2018 pripomínali Nežnú revolúciu. Zamyslela sa nad tým, či sa občianske protesty premietnu do dlhodobějších premien vedúcich k posilneniu vlády spravodlivosti a zákona. Ponecháva túto otázku otvorenú, ale dopĺňa, že túto otázku si budú klást občania pred parlamentnými voľbami 2020, keď budú vystavovať účet slovenským politikom. Už teraz sa teším na publikáciu o parlamentných voľbách 2020 na Slovensku.

Michal Cirner
Inštitút politológie FF PU v Prešove